

Розділ І

- Уважно прочитайте. Спробуйте з'ясувати, в чому полягає проблема.
- Не знайомлячись із наведеними варіантами, запропонуйте власну, педагогічно доцільну модель поведінки вчителя, спрямованої на вирішення проблеми.
- Познайомтесь із запропонованими варіантами розв'язання ситуації та спробуйте спрогнозувати результат кожного з них.
- Неприпустимі, на вашу думку, варіанти позначте мінусом (-).
- Варіанти, які ви вважаєте припустимими, позначте плюсом (+).
- Уважно перечитайте «плюсові» варіанти, спробуйте визначити найкращий з них, поставте навпроти нього ще один плюс.
- Обгрунтуйте свій вибір.
- Поясніть, які, на ваш погляд, помилки допущені у «мінусових» варіантах. Чому ви вважаєте їх неприпустимими?
- Якщо жодний із запропонованих варіантів не здається вам оптимальним, запропонуйте власний і обгрунтуйте його.

Ситуація № 1

Таня, новенька, яку дев'ятикласники прозвали «Лялечка», экс-чемпіонка світу з гімнастики, незлюбила класного керівника Олену Михайлівну з першого погляду. Невдовзі Лялечка в класі стала лідером. Це не подобалось вчительці.

Сьогодні Олена Михайлівна запросила всіх учнів додому на свій день народження, як це було щороку.

— У мене також сьогодні день народження,— сказала Лялечка.— Я всіх вас також запрошуюю і на ту саму годину.

? Ваші подальші дії на місці класного керівника?

Варіанти розв'язання

1. Зроблю висновок, що час терміново переглянути своє ставлення до цієї учениці, оскільки йдеться вже про наслідок, а лікувати необхідно причину.
2. Підготуюсь до свята і проведу вечір у чеканні. Це шанс визначити ставлення до себе учнів, дати оцінку собі як учителю і класному керівнику та спрогнозувати свою подальшу тактику. Постараюсь зберегти спокій...
3. Чудово! Я особисто давно збираюсь відсвяткувати свій день народження з друзями. Досі святкувала з вами, щоб не порушувати нашу традицію.

Та й ви вже стали дорослими, самостійними, маєте повне право на вибір. Робіть так, як вам підказує серце, але завчасно мене попередьте.

4. Візьму квіти, прийду до Лялечки і привітаю з «липовим» днем народження. Якщо відреагує позитивно — порадію від нагоди неформально поспілкуватися; якщо негативно — тактовно подякую за гостинність і пошкодую, що не побудемо всі разом, хоча мені того й дуже хотілося.

5. Можу удати велику радість через збіг у датах народження і поступитися звичаєм, сказавши: «Прекрасно! Нарешті ламається стереотип! Це новий виток нашого розвитку, давно очікувані зміни...»

6. Побуду вдома, добре подумаю над тим, про що слід сказати, вітаючи Лялечку з «липовим» днем народження, а потім прийду до неї з квітами і, звичайно ж, запізнившись

7. Що ж, тепер можна перевірити щирість наших з вами стосунків. Мое запрошення залишається в силі, а вибір за вами...

8. Візьму ініціативу у свої руки і спокійно скажу: «Думаю, що тепер вам краще піти до Тані. А час все розставить на місця, згодом і зробите висновки».

9. Життя постійно ставитиме вас перед вибором. Але важливо, щоб вибір відповідав поклику вашого серця. Інакше доведеться жалкувати про хибний крок. Керуйтеся одночасно і почуттям, і розумом. А ситуація, яка виикла, нам тільки на користь...

Ситуація № 2

В 11-му класі Ви розкриваєте дошку, щоб написати тему уроку, — а там великими буквами написані образливі слова про однокласницю Оксану.

? Що робити?

Варіанти розв'язання

1. Негайно ліквідую напис і розпочну урок, не з'ясовуючи, хто це написав. На перерві запитаю Оксану, хто б міг таке вчинити. Наступного разу почну коротким монологом з натяком (продумаю задалегіть).

2. Не дивуйтеся. Припускаю, що це неадекватний вияв сильних почуттів. А може, нерозділеного кохання? Бідолашний хлопець, у нього вже зовсім відмовили гальма...

3. Знаєте, анонімки, на мій погляд, шкодять перш за все людині, яка їх пише. Те, що робиться таємно, рано чи пізно стає очевидним. Отож нам не варто гаяти час, щоб з'ясувати, хто забруднив дошку.

4. Витираю написане, говорячи: «Я співчуваю тому, хто це написав. Хотів привернути Вашу увагу і не міг знайти іншого способу. Мабуть, Ви йому дуже подобаєтесь. Може, колись він дозріє до більш дорослих слів про свої почуття...»

5. Витираючи написане, скажу: «З дошки ці слова легко витерти, але вони залишаться на обличчі автора, доки він не зізнається. Якщо йому подобається ходити з такою візиткою, то мені його шкода...»

6. Повільно витираю дошку, цитуючи Лермонтова:

*Да, были люди в наше время, —
Не то, что нынешнее племя,
Богатыри — не вы!*

7. Спочатку швидко витру написане, потім Звернусь до учнів: «Хто?» Не отримавши (швидше за все) відповіді, продовжу: «Невипадково ці слова без підпису. Раніше я думав, що у вашому класі немає боягузів. А цей "герой" ховається за спинами інших. Що ж, ховайся, ховайся... Я більше не запитаю, хто це. Хоча в нього є шанс виправдати себе, щоб не залишитись двічі боягузом».

Ситуація № 3

Віра Сергіївна, класний керівник 7-Г, щоб знати, що відбувається в класі без неї, призначила Галинку стежити за учнями і розповідати їй про все. Коли Віра Сергіївна захворіла, студентку-практикантку Лесю Петрівну призначили виконувати обов'язки класного керівника. Після уроків до неї підійшла Галинка і почала розповідати про все і про всіх.

? Як діяти Лесі Петрівні?

Варіанти розв'язання

1. Уважно вислухаю дівчинку і скажу: «Ти тільки що мені докладно розповіла, чим займаються твої друзі. Але мене більше турбує те, чим займаєшся ти...»

2. Вислухаю ученицю і скажу: «Галинко, от послухай. На уроці математики Сергій кинув записку. Вона закотилася під парту. Олег не зрозумів, що записка до нього, підняв руку і сказав про неї вчителені. Іван

Семенович відказав: "Я і так це бачив і покараю Сергія, але доносити на свого товариша негарно". Олег почервонів. Після уроку він підняв записку і прочитав: "Олеже, давай підемо після уроків на кінні перегони". Підійшов до Сергія: "Ну що, підемо на перегони?" Як думаєш, Галинко, що відповів Сергій? А що відповіла б йому ти? Сергій похитав головою: "Коні вже поїхали..."»

3. Розповідь про таку ж дівчинку-шпигунку, яку врешті-решт викрили, зненавиділи, припинили з нею спілкуватись всім класом. А потім скажу, що, поки Віра Сергіївна відсутня, не потрібно виконувати цей обов'язок, а тим часом поміркувати про його неминучі негативні наслідки.

4. Обережно скажу, що надалі цього робити не треба. А, зустрівшись з класним керівником, делікатно спробую переконати її, що таке доручення згубно впливає на стосунки з класом і на дівчинку. Докладу всіх зусиль, щоб довести Вірі Сергіївні, що вона підставляє ні в чому не виншу дитину, яка щиро вірить в учителя. Більше того, рано чи пізно однокласники викриють дівчинку і відвернуться не тільки від неї, а й від педагога, здатного на такі доручення, і важко буде після цього повернути до себе довіру та повагу дітей...

5. Поставлю їй три запитання, які мають підштовхнути її до необхідний висновків: «Галино, а як ти вважаєш, за тобою теж хтось слідкує? Твої однокласники знають про твоє доручення? А ти не боїшся втратити своїх друзів?» Постараюсь якнайшвидше зустрітись з Вірою Сергіївною і попросити її поради та допомоги щодо того, як попередити серйозний конфлікт, що назріває в класі,— адже його наслідки можуть бути неприємними перш за все для неї як для класного керівника. Зроблю це якомога делікатніше і тактовніше.

6. Просто прочитаю вголос:

Каким бы ни был он, но он тебе не враг.

Он рос с тобой, играл и веселился.

И предавать его не надо за пустяк.

Ведь если б он узнал про этот шаг.

Поверь, наверняка б с тобой простился.

Ситуація № 4

Перевірка домашнього завдання пройшла нормально. В доброму настрої вчитель історії Андрій Васильович назвав нову тему. Але коли відвернувся до дошки, щоб її записати, хтось з